GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 34281
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

הוראות
א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×7) – 14 נקודות
פרק שני – (2×10) + (1×14) – 34 נקודות
פרק שלישי – (2×13) – 26 נקודות
פרק רביעי – (2×13) – 26 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון (14 נקודות)

שאלה 1

א. פיקוח וביקורת על הממשלה (הרשות המבצעת). הצגה: מנגנון פיקוח פורמלי – הכנסת מפקחת על מדיניות הממשלה ועל פעולותיה ומבקרת אותן; אמצעים: אופוזיציה, ועדות, אישור התקציב, הצעת אי־אמון, שאילתות, הצעות לסדר היום. ציטוט: "חבר כנסת מן האופוזיציה פנה בכנסת לשרת התחבורה ושאל, מדוע העבודות להקמת הגשר לא ייעשו ביום שבת." קישור: השאילתה היא כלי פרלמנטרי שבו חבר הכנסת דורש מן השרה דין וחשבון על מדיניות משרדה.

ב. חוק שעות עבודה ומנוחה. הצגה: מגדיר שעות וימי עבודה ומנוחה במשק; ליהודים השבת היא יום השבתון השבועי, ולמי שאינם יהודים שישי, שבת או ראשון, לפי המקובל עליהם; אסור להעסיק עובד ביום המנוחה על פי דתו / השבתת רוב חיי המסחר והתעשייה בשבת. ציטוט: "שביתת המלאכה בשבת נקבעה בחוק כבר בשנותיה הראשונות של המדינה." קישור: סגן השרה מסתמך על כך שהחוק קובע את השבת כיום המנוחה שבו לא עובדים.

שאלה 2

א. לאומיות אתנית־תרבותית. הצגה: שאיפה משותפת לבני לאום לשלטון עצמי במדינה ריבונית או לניהול עצמי בתוך מדינה; התלכדות סביב יסודות אתניים־תרבותיים משותפים: מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה ולפעמים דת; אין בהכרח חפיפה בין לאום לאזרחות, והלאום קודם למדינה. ציטוט: "לטענת הפרשנים, המטרה של החלטה זו היא לשמר את המורשת המקומית, הזהות הדתית ואורחות החיים הייחודיים הנהוגים בכל מדינה ומדינה זה מאות שנים." קישור: מורשת, דת ואורח חיים הם יסודות אתניים־תרבותיים משותפים.

ב. חופש התנועה (נגזרת של הזכות לחירות). הצגה: זכותו של כל אדם לנוע כרצונו ובאופן חופשי ממקום למקום / להימצא בכל מקום / לצאת מן המדינה ולהיכנס אליה. ציטוט: "לדבריהם, אחד המאפיינים החיוביים של האיחוד האירופי הוא שאנשים יכולים לעבור בקלות בין המדינות החברות בו, ואף להשתקע בהן." קישור: צמצום ההגירה מגביל את האפשרות לנוע בין המדינות ולהשתקע בהן.

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 3–7

שאלה 3

- הכללה: הצדקה הנשענת על הקשר ההיסטורי של העם היהודי לארץ ישראל ועל אירועים היסטוריים. דוגמה מלאה (אחת לפחות): בארץ ישראל קם העם היהודי, עוצבה דמותו ויצר נכסי תרבות ובראשם התנ"ך; בגלות שמר אמונים לארץ ולא חדל מתקווה לשוב אליה; בדורות האחרונים שבו בהמוניהם והקימו יישוב גדול ומבוסס; השואה הוכיחה את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי על ידי מדינה יהודית; השתתפות היישוב במלחמת העולם השנייה קנתה לו את הזכות להימנות עם מייסדי האו"ם.
- הכללה: הצדקה הנובעת מהכרה בין־לאומית בזכות העם היהודי למדינה בארץ ישראל – החלטות רשמיות של מדינות וגופים בין־לאומיים. דוגמה: הצהרת בלפור (1917), כתב המנדט של חבר הלאומים (1922), החלטת עצרת האו"ם מ־29 בנובמבר 1947 (החלטה 181).

שאלה 4

שלושה מאלה, כל אחד מוסבר: כלליות – לכל אזרח זכות לבחור ולהיבחר; שוות – לכל בוחר קול אחד בעל משקל שווה; חשאיות – רק הבוחר יודע במי בחר (קלפי, פרגוד, מעטפה סגורה); מחזוריות – בחירות בפרקי זמן קבועים בחוק; חופשיות – בחירה על פי רצון חופשי, בלי לחץ, עם חופש ביטוי והתארגנות פוליטית והתמודדות של שתי מפלגות / שני מועמדים לפחות.

שאלה 5

הסדר שהושג ערב הקמת המדינה (יסודו במכתב ששלחה הנהלת הסוכנות היהודית לאגודת ישראל ב־1947); בין דתיים לחילונים; להסדרת מחלוקות בענייני דת ומדינה, כדי למנוע העמקת מחלוקות ולאפשר חיים משותפים; ארבע סוגיות: השבת כיום המנוחה הרשמי (ליהודים), כשרות במוסדות ממלכתיים, נישואין וגירושין של יהודים לפי ההלכה, אוטונומיה לזרם החינוך החרדי.

שאלה 6

זכויות קיבוציות הניתנות לקבוצות אתניות־תרבותיות / מיעוטים לאומיים; מטרתן להסדיר בצורה מוסדית ולשמר את זהותה הייחודית של הקבוצה במדינה, בתחומים כמו שפה, חינוך, תרבות, ייצוג כקבוצה (שתי דוגמאות); המדינה קובעת את היקף הענקתן ואת מידת התמיכה המוסדית בהן (לעומת זכויות הפרט של בני המיעוט, שהן זכויות יסוד בכל דמוקרטיה).

שאלה 7

דמיון (אחת): בשתיהן האחריות מוטלת על כל שר בממשלה / בשתיהן האחריות כלפי הכנסת והציבור / שתיהן אחריות ציבורית ולא משפטית. הבדל (אחד): על מה – במיניסטריאלית השר אחראי לתחום משרדו ולפעולות עובדיו גם שלא בידיעתו, ואילו במשותפת כל שר אחראי לכל החלטות הממשלה גם אם התנגד ונותר בדעת מיעוט; אופי – מיניסטריאלית אקטיבית (דיווח, מענה לשאילתות, תיקון ליקויים), ואילו משותפת פסיבית (לא לפעול נגד הממשלה).

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 8–12

שאלה 8

- הצגת שני הצדדים: המצב בישראל – נישואין וגירושין של יהודים נעשים על פי ההלכה, בבתי הדין הרבניים (חלק מהסדר הסטטוס קוו), ואין בישראל נישואים אזרחיים. התומכים בהמשך המצב: שמירה על אחדות העם היהודי ועל זהותו היהודית / מניעת פיצול לשני עמים / עיצוב אופייה היהודי של המדינה. המתנגדים (התומכים בנישואים אזרחיים או בנישואים בדרכים נוספות): כפייה דתית, פגיעה במי שאינם יכולים או אינם רוצים להינשא לפי ההלכה (למשל מי שאינם מוכרים כיהודים לפי ההלכה, זוגות שהנישואים ביניהם אסורים לפי ההלכה), פגיעה בשוויון (למשל מסורבות גט).

- לכל אדם זכות לחיות / להחליט / לעשות / לפעול / להימנע מפעולה / לבחור / לעצב את אישיותו על פי רצונו החופשי (שתי פעולות); מן הזכות לחירות נגזרות חירויות כמו חופש הביטוי, חופש המחשבה והמצפון, חופש התנועה, חופש העיסוק, חופש הדת וחופש מדת (לפחות שתי נגזרות).

- המתנגדים: נישואין רק לפי ההלכה הם כפייה דתית – אינם מאפשרים לאדם לבחור כיצד ועם מי להינשא ופוגעים בחופש מדת ובחופש המצפון. או התומכים: ההסדר מאפשר למי שרוצה בכך לקיים את חייו על פי ההלכה – מימוש חופש הדת.

שאלה 9

- שניים מאלה, כל אחד מוסבר: מסירת מידע (דיווח) לציבור על המתרחש; פרשנות – הסבר וניתוח של האירועים; פיקוח וביקורת על השלטון ("כלב השמירה של הדמוקרטיה") – חשיפת ליקויים ושחיתויות; קביעת סדר היום הציבורי / הבניית המציאות; במה למגוון דעות ועמדות בחברה.

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- מסירת מידע: אזרחים שמקבלים מידע על פעולות השלטון ועל עמדות המפלגות יכולים לבחור את נציגיהם באופן מושכל, וכך מממשים את ריבונותם. או פיקוח וביקורת: חשיפת ליקויים מאפשרת לעם לבדוק אם נציגיו פועלים למענו, ולהחליט אם לבחור בהם שוב.

שאלה 10

- קואליציה – שותפות בין הסיעה שקיבלה את תפקיד הרכבת הממשלה ובין סיעות אחרות, לשם השגת רוב בכנסת, על בסיס הסכמים קואליציוניים; קואליציה רחבה – קואליציה שבה שותפות סיעות רבות, והיא נשענת על רוב גדול בכנסת, גדול בהרבה מרוב של 61 חברי כנסת; היא מייצגת חלק גדול מן הבוחרים ומחזקת את יציבות הממשלה (פרישה של סיעה אחת אינה מפילה אותה); לעיתים שותפות בה סיעות שעמדותיהן שונות זו מזו.

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- הממשלה נשענת על רוב חברי הכנסת – נציגי העם שנבחרו בבחירות; בקואליציה רחבה שותפות סיעות רבות המייצגות חלק גדול מן הבוחרים, ולכן הממשלה מבטאת את רצונם של חלקים רבים בעם הריבון ופועלת בשמם.

שאלה 11

- ההצבעה נערכת באמצעות שני פתקים: פתק לבחירה אישית של ראש הרשות ופתק למועצה; הבחירות לראש הרשות הן אישיות ורוביות, והבחירות למועצת הרשות הן רשימתיות יחסיות, עם אחוז חסימה (רשימה צריכה לקבל לפחות 75% מן המודד – מספר הקולות הדרוש למושב אחד); כדי להיבחר לראש הרשות צריך לקבל לפחות 40% מהקולות הכשרים, ואם אף מועמד לא קיבל זאת – נערכות בחירות חוזרות בין שני המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הגבוה ביותר.

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- תושבי הרשות בוחרים בעצמם, בבחירות ישירות ואישיות, את ראש הרשות, ובבחירות יחסיות את חברי המועצה – הנציגים שינהלו את ענייני היישוב בשמם ולמענם; כך התושבים הם מקור הסמכות של השלטון המקומי.

שאלה 12

- בודק תלונות של אזרחים / תושבים על התנהלות מוסדות המדינה, רשויות, חברות ממשלתיות וכל גוף הכפוף לביקורת המדינה; תלונות על פגיעה, עוול, שירות לקוי, חריגה מסמכות או אי־תקינות; ממליץ על תיקון הליקויים ומגיש לכנסת דוח שנתי; מוציא צווי הגנה לחושפי שחיתויות (שני רכיבים לפחות). בישראל מבקר המדינה משמש גם נציב תלונות הציבור.
- ערכים, אמונות וצורות התנהגות המבטאים הזדהות עם עקרונות הדמוקרטיה; ביניהם השתתפות בבחירות ומעורבות אזרחית, קבלת הכרעת הרוב, הכרה בשלטון החוק והפנמת ערכים כמו פלורליזם וסובלנות (שתי דוגמאות); תרבות פוליטית דמוקרטית והחינוך אליה מחזקים את יציבות המדינה הדמוקרטית.
- פנייה לנציב היא מעורבות אזרחית שמבטאת הזדהות עם עקרונות הדמוקרטיה – האזרח מצפה שהרשויות יפעלו לפי החוק ובסמכותן ופועל בדרך חוקית ומוסדית לתקן עוול; קיומו של הנציב ותיקון הליקויים בעקבות המלצותיו מבטאים הכרה בשלטון החוק ובכפיפות השלטון לביקורת.

פרק שלישי (26 נקודות)

שאלה 13

הצגה: ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או אזרחים באמצעים כמו הפגנות, שביתות, עצרות, עצומות, יצירות אומנות, כתיבה באמצעי התקשורת וברשתות החברתיות; ביוזמתם, ללא הסמכה חוקית; כדי להגביל את השלטון ולפקח עליו, להפעיל לחץ על קובעי המדיניות כדי לשנות מדיניות, להביע ביקורת ולקיים דיון ציבורי. ציטוט: "לפני יותר משנה, במהלך ההפגנות הרבות נגד הרפורמה המשפטית שהובילה הממשלה, פרסמתי בעיתון מאמר..." / "מטרתי בכתיבת המאמר הייתה להתריע בפני קובעי המדיניות..." / "במאמר הצעתי לחברי הקואליציה לתקן את החוק הנוגע לעילת הסבירות..." / ההצהרה המשותפת: "ברור כי הממשלה היא האחראית למצב".
קישור: הכותב, ביוזמתו וללא הסמכה בחוק, כותב בעיתון כדי להתריע בפני קובעי המדיניות ולהפעיל עליהם לחץ לשנות את החוק; ההפגנות – מחאה אזרחית נגד מדיניות הממשלה.

שאלה 14

הצגה: זכותו של כל אדם להביע ולהפיץ בפומבי את דעותיו, אמונותיו, רגשותיו וכל העדפה שירצה, בכל דרך שיבחר – בדיבור, בכתב, באמצעי התקשורת, באמנות, בהפגנות, בצורת הלבוש ועוד; נגזר מן הזכות לחירות.
ציטוט: "לדעתי, האבסורד הוא שסירוב זה לפרסם את ההצהרה מונע ממני ומחבריי להשמיע את עמדותינו והשקפותינו ובכך פוגע ביסוד חשוב של הדמוקרטיה." / "מנגד, בעיתון המזוהה עם השמאל סירבו לפרסם את ההצהרה המשותפת..." קישור: לטענת הכותב, הסירוב לפרסם את ההצהרה מונע ממנו ומחבריו להפיץ בפומבי, באמצעי תקשורת, את עמדותיהם – ולכן נפגע חופש הביטוי שלהם.

שאלה 15

הצגה: הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה; על כללי משחק בסיסיים / על אופייה הבסיסי של החברה או המדינה; מחזקת את היציבות ומאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות. ציטוט: "בציבור יש חלקים רבים שרוצים להמשיך לחיות יחד בהתאם לעקרונות ליבה ול"גבולות גזרה" שמקובלים על ידי כל הצדדים." / "לפני כשבועיים הצטרפתי למגוון אנשי ציבור בחברה הישראלית מן הקשת הפוליטית כולה... וחתמתי גם אני על "הצהרה משותפת". בהצהרה נכללו עקרונות יסוד קצרים וברורים, שבימים כתיקונם אמורים להיות מובנים מאליהם..." קישור: לטענת הכותב, למרות הקיטוב רוב הציבור מסכים על עקרונות ליבה וגבולות גזרה משותפים (= כללי משחק בסיסיים) שמאפשרים לחיות יחד; ההצהרה המשותפת של אנשים מכל הקשת הפוליטית היא ניסיון להגיע להסכמה רחבה כזו.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 16–18

שאלה 16

- הגישה הסוציאל־דמוקרטית. הצגה: ערך מרכזי – שוויון חברתי־כלכלי הקודם לחירות הכלכלית (סולידריות, צמצום פערים); אחריות המדינה – הפרט יכול להישען על סיוע מן המדינה, אחריות כלפי החלש, מדינת רווחה; מעורבות רבה של המדינה בתחום החברתי־כלכלי (סבסוד, שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה, מיסוי גבוה על העשירונים העליונים). ציטוט: "לטענת הארגון, על המדינה לצמצם את הייבוא ולנקוט צעדים לשמירה על הייצור המקומי באמצעות סבסוד ומתן מענקים ליצרנים המקומיים." קישור: הדרישה מן המדינה להתערב בשוק – להגביל ייבוא ולסבסד – היא מעורבות רבה של המדינה בכלכלה.

שאלה 17

- עבריינות פלילית (רגילה). הצגה: עבירה על החוק; מבצע העבירה יכול להיות כל אדם; המניע הוא אינטרס אישי (למשל רווח כספי); מבצע העבירה אינו מוכן לשאת בתוצאות מעשיו (פועל בהסתר); החברה והמדינה רואות בה תופעה שלילית, והמדינה מפעילה נגדה אמצעי אכיפה. ציטוט: "על פי כתב האישום, תמורת סכומי כסף גדולים הם צילמו מתקנים צבאיים בישראל והעבירו לאיראן מידע על מיקומם של מתקנים אלה, וכל זאת על אף האיסור החמור על כך בחוק." / "אחד הנאשמים סיפר בחקירה כי הוא חיפש דרך להרוויח כסף במהירות." קישור: אזרחים מן השורה עברו על החוק ממניע של רווח כספי אישי, והמדינה מעמידה אותם לדין.

שאלה 18

- הבחנה. הצגה: מתן יחס שונה לאדם (או לבני אדם) על בסיס שוני רלוונטי לעניין הנדון; היחס השונה אינו פוגע בשוויון, אלא מאפשר שוויון מהותי; ההבחנה נמשכת כל עוד השוני קיים ורלוונטי. ציטוט: "בשל חוסר הוודאות שמאפיין את שירותם, בדרך כלל אין באפשרותם לקבוע תורים מראש, והאפשרות המוצעת עשויה להקל עליהם." / "מטרת ההצעה להקל על חיילי המילואים המשרתים בתפקידי לחימה, שמגיעים לבתיהם לעיתים רחוקות ועליהם לערוך סידורים דחופים." קישור: הלוחמים מקבלים יחס שונה (קדימות בתורים) בשל שוני רלוונטי – אי־ודאות בשירות שמונעת מהם לקבוע תורים מראש.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 19–20

שאלה 19

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני מתנגד/ת להצעת החוק שתאפשר לרשויות לנקוט מעצרים מנהליים בהיקף נרחב יותר, למשל גם כלפי פעילים בארגוני פשע בישראל."

ב. מושגים מקובלים נגד ההצעה: הזכות להליך הוגן (חזקת החפות, זכות לדעת במה מואשמים ולראות את הראיות), הזכות לחירות, הגבלת השלטון, שלטון החוק (ההליך הפלילי הרגיל), כבוד האדם. דוגמה: הזכות להליך הוגן – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים בעד ההצעה: הזכות לחיים ולביטחון, זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה, שלטון החוק (מאבק בפשיעה), חובת המדינה להגן על אזרחיה. דוגמה: הזכות לחיים ולביטחון – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

שאלה 20

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני מתנגד/ת למתן היתר לקיים במרחב הציבורי אירועים לקהל הרחב (כמו הופעות מוזיקה או תפילות) בהפרדה בין נשים לגברים."

ב. מושגים מקובלים נגד ההיתר: הזכות לשוויון (איסור אפליה על רקע מין), הזכות לכבוד, חופש מדת, המרחב הציבורי השייך לכלל האזרחים. דוגמה: הזכות לשוויון – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים בעד ההיתר: חופש הדת (נגזרת של הזכות לחירות), זכויות קבוצתיות־תרבותיות, פלורליזם, סובלנות, רב־תרבותיות. דוגמה: חופש הדת – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics